

ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΞΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

(Μελέτη του κ. ΚΩΣΤΑ ΦΑΛΤΑΪΤΣ)

ΠΩΣ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΡΚΟ-ΓΛΩΣΣΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Είς ένα από τὰ γερασμένα φύλλα τοῦ «Μπουκέτου» ἐδημοσιεύθησαν μερικά ἐπίθετα ἀπὸ τὰ γνωστότερα στὴν Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα προήγγοντο κυρίως ἀπὸ τουρκικὰς ῥίζας καὶ ἐσήμαιναν ὀρισμένο ἐπάγγελμα. Ἔτσι ἐνεφανίσθησαν γαί ἐξηγήθησαν τὰ ἐπίθετα Δειμεριτζῆς, Σούσοις, Τροζάκης, Πεοματζόγλου καὶ μερικά ἄλλα.

Τὰ Ἑλληνικά ἐπίθετα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ Τουρκικάς ῥίζας πού σημαίνουν ἡ ἀγγλίμι, καὶ ἄλλας ῥίζας πού σημαίνουν ἰδιότητα σωματικὴν, εἶνε πολλὰ περισσότερα ἀπὸ ὅτι φανιάζεται κανεὶς. Δὲν γνωρίζω ἴν ἠτιγλήθη κανεὶς ἀπὸ τοὺς λαογράφους μας μὲ τὸ θέμα αὐτὸ, τὸ θέμα τῆς συγκριτικῆς, ἄς εἴπω ἂν, ὀνοματεπilogίας, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἔδιφος πρὸς λαογραφικὸν μελέτην μὲ βάσαν τὰ ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπίθετα, εἶνε πλεονέκων, καὶ σήμερον τελείως παρθέκων.

Οἱ Ἕλληες τε νῦται ἐταξεδίαν πολὺ ἀνάκθεον εἰς τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα ἐνικρανοῦσε ἡ τουρκικὴ γλώσσα, ἡ ἐδούλευον στους Τούρκους ἀγάδες, βήθες καὶ πασάδες. Οἱ Τούρκοι τοῦ ἀπαικίλουν ὅλες πὸ τὸ τουρκισμὸ μὲ τὸ ἐπάγγλιμα τῶν, τὸ ὅποιον βήθηδον τῶν ἔμεινε ὡς ἐπίθετον. Ἐπὶ πλεονέκων οἱ Τούρκοι εἶχαν ἐπιβαλεῖ βαθυρόδον πὸ ἄλλας λέξεις ἐπαγγελματικῶν καὶ τεχνουργημάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἴν καθ' ἑαυτὴν, τέλος δε ὅ ἔρχον καὶ οἱ τουρκισμοὶ Ἕλληες, οἱ ὁποῖοι συντέλεσαν ὀρι δόκον εἰς τὴν διάδοσιν τῶν Τουρκισμῶν ἀπὸ τῶν ἐπαγγεματικῶν ἐπιθέτων.

Ἀκούη χαρακτηριστικόν εἶνε τὸ φησόμενον ὅτι τὰ πλεῖστα ἀπὸ τὰ ἐπίθετα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν γνωστὴν τῆς εὐκαταστασίας καὶ τὸ ὅποιον ἐπιβάλλεται εἰς τὸ γένος ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ἐνωμῆς κατάρθωσαν νὰ προχθῶν, νὰ πλουτίσουν, νὰ ἐπιβληθῶν.

Ἀπὸ τὰς ἐκατοντάδας τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν δημοσιεύομεν ἐδῶ σερῶν ἀπὸ τὰ πλεῖον ἄνωτα καὶ π' ἔκον σνηθή.

Κουντουριτζῆς, Κουντουρῆς, Κουντουράς.—Ἀπὸ τὸ Τουρκικόν κουντορα, κουντορα.

Καζαντζῆς, Καζαντζάκης, Καζαντζόπουλος.—Ἀπὸ τὸ καζάνι, δηλαδὴ ἡ κατασκευαστῆς καὶ ζιωνῶν, καὶ γενικώτερον ὁ χαλκὸς γός.

Κανατζῆς.—Ἄπὸ τὸ κατασκευαστῆς κανατζῶν, καὶ γενικώτερον ὁ ὄρεος καὶ υγρός.

Τουφετζῆς.—Ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὀπλοποιῦ καὶ τοῦ κατασκευαστῆς τοῦ κουντιζῶν ὄλων.

Καζάκης.—Ἄπὸ τὸ μετὰ ὁ υγρός.

Σάκερπ.—Ἄπὸ τὸ ξαροπλάστης.

Ἀματζῆς.—Ἄπὸ τὸ κατασκευαστῆς ὄρισμένον μαλλίνου ὄψ αματός.

Σαγιατζῆς.—Ἄπὸ τὸ κατασκευαστῆς ἐπίσης ὄρισμένον εἶδος μαλλίνου ὄψ αματός.

Κιατζῆς.—Ἄπὸ τὸ γραμματικὸς.

Φεσῆς, Φεσάπουλος.—Ἄπὸ τὸ κατασκευαστῆς φεσῶν.

Σαράφης, Σαραφίδης, Σαραφόπουλος.—Ἀπὸ τὸ σαραφῆς,

ἀργουμοιοβός.

Ταμπάκης, Ταμπάκοπουλος, Ταμπάκας.—Ἀπὸ τὸ ταμπάκης, ὁ βροσοδέτης.

Χασάπης, Κασάπης, Χασάπιδης καὶ Κασαπίδης.—Ἀπὸ τὸ χασάπης ἡ καὶ ἀπὸ τῆς σφαγῆς, κρεοκόλλης.

Σαρματζῆς.—Κοσμητοῦς.

Τσορματζῆς, Τσορματζόγλου.—Ἄπὸ τὸ προσιτάμενο ἰσλαμῶν.

Μαζεβήνης.—Ἄπὸ τὸ περιβολοῦ. Καὶ Σαρμαζεβήνης.—Ἄπὸ τὸ ἐξάνθος κροιβόλαση.

Τὸ ἐπίθετον ὄμως Σορῆς καὶ τὰ παράγωγά του εἶνε συνηθέστατα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ τὸ ἐπίθετον Κυρῶς, μαῦρος, μὲ τὰ ὅποια καὶ τὰ παράγωγά του.

Καὶ συνηθίζονται:

Καλαϊτζῆς, Καλαντζόπουλος, Καλαντζάκης.—Ἄπὸ τὸ κασιντερωτή.

Καπιτοῦλας, Καπιτοῦλας καὶ Καψάλης.—Ἄπὸ τὸ κενετῆς ἡ κασιντερωτῆς ζωνῶν.

Κατιτζῆς καὶ Κατιτζόγλου.—Ἄπὸ τὸ κελός.

Τσοῦσης, Τσοῦσιδης.—Τσοῦσοῦπουλος Ἄπὸ τὸ λοχίας.

Βογιατζῆς, Βογιατζῆς κς, Βογιατζίδης κς.—Ἄπὸ τὸ βαφεύς.

Κουρμουτζῆς.—Ἄπὸ τὸ κροσοῦς.

Χεχίμης, Χεχίμολοῦ.—Ἄπὸ τὸ λουτῶν.

Καεμετζῆς, Καεμετζάκης καὶ Καλιμετζάκης.—Ἄπὸ τὸ κασιντερωτῆς σαρματισμένων ὄψ αματός.

Βεβέρης.—Ἄπὸ τὸ κροσοῦς.

Γιορτσάκης.—Ἄπὸ τὸ πλανόδιος.

Ἀμπάνης, Ἀμπανόπουλος καὶ Νομπάνης.—Ἄπὸ τὸ κροσοῦς.

Σαματζῆς καὶ Σαματζίδης.—Ἄπὸ τὸ σαματοποιός.

Κροίσις. Πιθανῶς ἀπὸ τὸ κροετζῆς, ἀβεστῆς.

Ἀνῆφα παραπῶν τὰ περισσότερα γνωστὰ ἡ περιῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπίθετα, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τουρκικὰς ῥίζας, οἱ ὁποῖοι σημαίνουν ἐπάγγελμα. Εἰς τὴν συγκριτικὴν ἐν τούτοις ὑπάρχει ἐν ἀφθονίᾳ ἀπὸ τῶν ἴδιον τροπον δημιουργηθέντων ἐπιθέτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ οὐκ ἐπιβληθῶν, νὰ καταταχθῶν καὶ νὰ μελετηθῶν.

Κ. Φαλταΐτης

ΜΕ ΔΥΟ ΛΟΓΑΚΙΑ

— Τὸ νερὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς δεξαμενῆς πού πίνουμε, ἔχει κάθε τόσο μίαν ἀσχημὴ μυρωδιά.

— Σέ ἔργε εὐσὲ τὴν ὀρεῖται ἡ μυρωδιά αὐτή;

— Σὲ μὴ πρόσφατη ἀνακάλυψι τοῦ διασήμου Γάλλου γιατροῦ Μπανὸν-Βαγιλλά.

— Ὁ δόκτωρ Βαγιλλά λοιπὸν ἀνεκάλυψε πῶς ἕνα χιλιστόγραμμα τοῦ χλωρίου ἀρκεῖ γὰρ νὰ καταστρέψῃ ὅλα τὰ μικρόβια σὲ δέκα λίτρος νεροῦ.

— Ἄπ' τὴν ἡμέρα πού ἔγινε ἡ ἀνακάλυψι αὐτή, ὅλες ἡ δεξαμενὲς τοῦ κόσμου καθὼς καὶ ἡ δική μας ἀπολυμαίνονται κάθε τόσο μὲ χλωρίον.

— Ἡ Ἀμερικὴ κούβει ὄκομα πολλὰ μυστήρια.

— Στὸ Ἐθνικὸ Πορὸ τοῦ Καναδᾶ βροσκοῦται ἕνα τεράστιο πέτρινον ἀγάλμα σὲ σχῆμα μπούστου, μ' ἕνα ἐριδέριον στὸ λαίμυ.

— Τὸ ἀγάλμα αὐτὸ μοιάζει πολὺ μὲ τὰ Αἰγυπτιακά καὶ τὰ Ἑβραϊκά ἀγάλματα.

— Ὑποτίθεται δὲ πὺς εἶνε κάποιος Θεὸς τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Ἀμερικῆς.

— Στὸ κεφάλι τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ, γεμάτο χρώματα ἔπρεπε ὄσαν διάφορα φυτά.

— Κι' εἶσι τὸ ἀρχαῖο εἶδωλο, ἐμπρὸς στὸ ὄποιο, ποὺς ἔβρει πόσες ἀνθρωπομορφικὰς ἔχουν γίνοι, κατάντησε σημερὸν... γλάστρα.

— Σήμερον μὲ τὴν στατιστικὴν ἐνὸς Παρισίου περιῶν καὶ νὰ ποιὲς Ἑβραϊκὰς πόλεις διαβάθουν τίς περισσότερες ἐφημερίδες, ἀναλόγως τοῦ πληθῶν μού τῶν.

— Στὶς Βουξέλλες τοῦ Βελγίου ὑπάρχει μίαν ἔφημε ἰσθὲ 60.000 κτεταίους Στὸ Παρίσι μίαν σὲ 65.000. Στὴ Ρώμη μίαν σὲ 70.000. Στὴ Βιέννη μίαν σὲ 85.000. Στὸ Βερολίνο καὶ στὴ Βαρσοβία μίαν σὲ 90.000. Στὸ Λονδίνο μίαν σὲ 290.000.

ποῖαν ἡ Σανθούλα ἐξέρχεται, καὶ ἔργε γὰρ τὴ Γαλλία πλουσία.

Στὶς 6 Αὐγούστου 1844 ὁ Ἰωάννης Κωλέτης γινότανε πρωθυπουργός καὶ ἀπὸ τότε κυρίως ἀρχιεὶς ἡ δράσις του. Εἶχε θάρρος πολὺ καὶ δύνامي θελήσεως. Ὅταν ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως ὑπέβηλε στὸν Ὄθωνα τὸ κείμενον τοῦ Συντάγματος γὰρ νὰ τὸ ὑπογράψῃ, ὁ Βασιλεὺς ἔφρανε ἀντιρροήσεις καὶ ἐφοβήριζε νὰ παραιτηθῆ. Ἦ ἄλλα μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς προσπαθοῦσαν μὲ μαλακὰ λόγια νὰ τὸν καταφέρουν, ἀλλὰ ὁ Κωλέτης, σηκώνοντας τὴν φωνήν, εἶπε: «—Μεγαλὸ ἰσάτη, ἐγγνώρισα πολλοὺς λαοὺς ἂν Βασιλεὺς ἀλλὰ κανένα Βασιλέα ἀνευ λαοῦ!» Ὁ Ὄθων ἔσκυψε τότε τὸ κεφάλι, ἐπῆρε οἰωνηλὸς τὴν πένα καὶ ὑπέγραψε.

Τὸ σπίτι τοῦ Κωλέτη ἦταν κοντὰ στὴν Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀνοικτὸ σὲ ὄλους γεμάτο πιντα ἀπὸ κόσμον κάθε τάξεως. Στὸν προθάλαμον μίαν μοϊμουδίτσα—δῆρο φερισμένο στὸν Πρωθυπουργὸ ἀπὸ κάποιον φίλον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὁ ὀδεχοῦταν μὲ κωμικὰς γκριμάτσες τοὺς επισκέπτες, πού τίς ἐφροφταν Ἰαχαρωτὰ καὶ καρούδια. Ἡ μοϊμουδίτσα αὐτὴ εἶχε γίνοι πρὸς τὴν ἑλπίδα τὴν Ἑλλάδα γιὰτὶ ἴν ἀνέγειαν σὲ ἄκον ἀρχαίους καὶ ἄντιπολιτεῦσες ἐφημερίδες. Καὶ ἀπὸ τότε καθενὰς πού προσπαθοῦσε νὰ κοροῖ τῆς ἡ νὰ εἰσωνηθῆ, ὀνομαζότανε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κωλέτη, φράσις πού ἔμεινε ὡς σήμερον.

Ἡ ζῆσι τοῦ Κωλέτη ἔχει καὶ ἄλλα περιεργὰ ἐπεισόδια, πού θὰ διηγηθῶμε μερικὰ σὲ ἄλλο φύλλον.

